

Přísaha

Přísaha znamená brát Boha za svědka, že mluvíme pravdu nebo že splníme, co slibujeme. Boha lze brát za svědka přímo nebo nepřímo. Přímo bere Boha za svědka, kdo se dovolává jeho samého. Přímo bere Boha za svědka svatý apoštol Pavel: „Co však vám píši, hle, před Bohem, že neklam.“ (Gal 1,20) „Svědék mi je zajisté Bůh, jemuž sloužím svým duchem v evangeliu jeho Syna, že bez přestání pamatuji na vás.“ (Řím 1,9) Nepřímo bere Boha za svědka, kdo se dovolává svaté osoby nebo předmětu, jež úzce souvisí s Bohem, např. nebe, kříž, svatá evangelia. „Kdokoli přísahá skrze chrám, přísahá skrze něj i skrze toho, který přebývá v něm; a kdo přísahá skrze nebe, přísahá skrze Boží trůn i skrze toho, který na něm sedí.“ (Mt 23,21-22) Slavná přísaha se koná před církevním nebo světským úřadem za předepsaných obřadů, např. před křížem a rozžatými svícemi, při čemž představený poučuje přísahajícího o přísaze a předřikává přísežnou formuli, přísahající pozvedá tři prsty pravé ruky a říká slova: „Tak mi pomáhej Bůh a tato svatá evangelia,“ a dotýká se přitom svatých evangelií. Přísaha, která se koná soukromě bez předepsaných obřadů, nazývá se jednoduchá. Tato přísaha se vykonává různým způsobem, např.: „Bůh je můj svědek.“ (Řím 1,9), „Jak je Bůh nade mnou...“ „K tomu mi dopomáhej Bůh na přímluvu Panny Marie a všech svatých.“ Přísaha slavná i jednoduchá však platí stejně, ale nemají stejných právních důsledků. Přísaha je platná, chce-li se přísahající dovolávat Boha za svědka. Slova, kterými se tento úmysl projevuje, mohou být různá, např.: „Bůh ví, Bůh je mi svědkem, jak je Bůh nade mnou.“ Ujišťování „Na mou věru“, „Na mou čest“, „Na mou duši“, „Čestné slovo,“ nejsou přísahou, nejsou-li spojena s úmyslem brát jimi Boha za svědka. Mluvící se zpravidla dovolává jen své pravdomluvnosti nebo cti, nikoli Božího svědectví.

Přísaha je mravně dobrá a dovolená, neboť je vyznáním víry v Boha vševědoucího, pravdomluvného a spravedlivého, je mimořádným úkonem úcty Boha a zajišťuje pravdomluvnost a věrnost, proto také Církev vždy hájila přísahy proti těm, kteří ji zavrhovali. Ve Starém Zákoně přísahali patriarchové i proroci a sám Bůh sliboval nebo hrozil slovy, která jsou přísahou. (Gn 22,16;50,24; Žalm 109,4) V Novém Zákoně čteme, jak svatý apoštol Pavel přísahal (2 Kor 1,3; Filip 1,8) a prohlásil přísahu za užitečnou věc. V listě Židům (6,16) se píše: „Lidé totiž přísahají při někom větším a přísaha je zárukou, kterou končí každý spor. Všeliké rozepře konec je dotvrzení přísahou.“ Také Pán Ježíš přísahal. (Mt 26,63-64) V horském kázání Božský Spasitel sice říká: „Já vám říkám, abyste nepřísahali vůbec... Ale vaše řeč buď: Ano, ano. Ne, ne! Co pak je nad to, je od zlého,“ (Mt 5,34-37) ale Kristus Pán těmito slovy nemínil přísahu zakázat úplně, nýbrž jen přísahu zbytečnou. Přeje si, aby mezi lidmi byla taková pravdomluvnost a taková důvěra, že pouhé slovo ano nebo ne dostačí. Kde pouhé ano nebo ne nedostačí, to vychází ze zla, jež je mezi takovými lidmi, totiž z jejich lživosti s jedné strany a z nedůvěry na druhé straně. Nebylo by přísahy potřeba, kdyby všichni mluvili pravdu. Přísahat může

jen ten, kdo věří v Boha. Od lidí, kteří v Boha nevěří, nemá se přísaha požadovat. Nevěřící přísahat nemůže, ten může jen podáním ruky slíbit, že bude mluvit pravdu. Přísaze podobá se zapřísahání nebo zaklínání. Zapřísahání je vzývání Boha nebo svatých za tím účelem, abychom někoho k něčemu pohnuli. Zapřísahání liší se od přísahy tím, že se nedovoláváme Boha, aby dosvědčil naše slova nebo slib, nýbrž aby jiný z úcty nebo z bázně k němu dal se pohnout něco učinit nebo něčeho opomenout. Tak zapřísahal velekněz Kaifáš Pána Ježíše slovy: „Zapřísahám tě skrze živého Boha, abys nám pověděl, jsi-li ty Kristus, Boží Syn.“ (Mt 26,63)

Přísahá hříšně, kdo přísahá bez potřeby, lehkovážně, křivě, nebo že učiní něco nedovoleného. Bez potřeby či lehkomyšlně přísahá, kdo přísahá ve věcech malicherných, nebo kdo neví jistě, zda je pravda to, co přísahou potvrzuje, nebo zda bude moci splnit to, k čemu se přísahou zavazuje. Kdo přísahal, že vykoná něco a nevěděl, co se od něho bude požadovat, není přísahou vázán, žádá-li se od něho hříšný čin. Kdo přísahá, že vykoná něco zlého nebo opomine něco dobrého, hřeší. A kdyby své přísaze dostal, hřešil by opět. Tak hřešil Herodes Antipas, že dal stít svatého Jana Křtitele s tím, že se dovolával své přísahy. (Mr 6,23-28) Přísaha, kterou se člověk zavazuje k nedovolenému činu, je neplatná a nedovolený čin nesmí být vykonán, poněvadž by tím došlo ještě k dalšímu hříchu. Křivě přísahá, kdo přísahou vědomě stvrzuje lživou výpověď nebo nehodlá splnit to, k čemu se přísahou zavazuje. Křivá přísaha je velmi těžký hřích proti Bohu, který je vždy věrný svým příslibům, křivopřísežník se dovolává nejvyššího svatého a pravdomluvného Boha za svědka ke lži. Lidskou společnost tím zbavuje posledního prostředku, kterým lze zjistit pravdu, ochránit právo a spravedlnost. Sám Bůh trestá mnohdy již v pozemském životě toho, kdo křivě přísahal. Bůh o křivé přísaze říká: „Do domu člověka, jenž přísahá křivě, přijde kletba a usadí se v jeho domě a stráví jej s dřevem i s kamením.“ (Zach 5,4) U našich předků se křivá přísaha trestávala smrtí. Křivá přísaha před soudem se stíhá přísnými tresty světskými i církevními. Kdo přísahal, že učiní něco nedovoleného, nesmí to učinit, poněvadž by to byl závazek nedovolený, hříšný a jeho splněním by se dopustil dalšího hříchu. Přísahou prohřešuje se také, kdo přísahy neplní, ačkoli by ji mohl splnit. Kristus Pán si přeje, aby mezi křesťany byla taková pravdomluvnost, aby přísahy nebylo třeba, mluvmе vždy pravdu a slibujme pouze to, co hodláme splnit.

Ne každá přísaha je dovolena. Potřebné vlastnosti přísahy dovolené udává prorok Jeremiáš slovy: „Přísahat budeš: Živ je Hospodin v pravdě a v soudu a ve spravedlnosti.“ (Jer 4,2) Vpravdě přísahá, kdo má opravdovou vůli mluvit pravdu nebo dostát svému slibu. Může se však přihodit, že přísahající mluví nepravdu, ale sám pro sebe je přesvědčen, že mluví pravdu. I tehdy přísahá v pravdě. Pravda u přísahy vylučuje tedy všelikou lež, ale ne veškerý omyl. Kdo vědomě potvrzuje přísahou lež, dopouští se velikého hříchu křivé přísahy. U soudu přísahá, kdo přísahá s rozvahou a ne bez důležité příčiny. Kdo přísahá bez rozvahy, vydává se v nebezpečí křivé přísahy, proto Písmo svaté napomíná:

„Nepřivýkejte přísahat svá ústa, neboť jsou v tom mnohé pády.“ (Sir 23,9) A jinde: „Člověk, který mnoho přísahá, plný bude nepravostí a neodejde od jeho domu rána.“ (Sir 23,12) Zpravidla nepřisáhejme, jenom když jsme vyzváni představenými. Fyzické násilí nebo podstatný omyl činí každou přísahu neplatnou, ale nátlak pouze morální nečiní přísahu neplatnou, protože nezabavuje člověka úplně svobodné vůle. Představení církevní i světské mohou žádat od svých podřízených, aby stvrdili přísahou, že nejenom všeobecně budou je poslouchat, nýbrž že budou i řádně plnit své zvláštní povinnosti. Ve spravedlnosti přísahá, kdo se zavazuje splnit, co je dovoleno.

Posvátný slib

Rozlišujeme **slib daný lidem a slib učiněný Bohu**. Když něco slíbíme lidem, už kvůli své cti před nimi, bychom to měli splnit, pokud je nám to možné. Nikdy bychom neměli slibovat věci nedovolené. Dodržet slib a dané slovo by pro nás mělo být samozřejmostí. Říká se: „Sliby jsou chyby,“ protože mnoho lidí to tak žel Bohu nedělá. Slib jako náboženský úkon se činí jen Bohu. Už patriarcha Jakub cestou do ciziny slíbil Hospodinu, že mu vystaví oltář a bude obětovat desátky ze všeho, co mu Pán Bůh nadělí. „Zavázal se slibem řka: Bude-li Bůh se mnou a bude-li mne ostříhat na cestě, kterou já jdu, a dá-li mi chléb k pokrmu a roucho k oděvu a navrátím-li se šťastně do domu svého otce, bude mi Hospodin za Boha a tento kámen, který jsem vyzdvihl na znamení, bude slout Dům boží a ze všech věcí, které mi dáš, budu ti obětovat desátky.“ (Gn 28,20-22) Někdo kupříkladu slíbí Bohu: půjdu na pouť a tam půjdu ke svatě zpovědi a ke stolu Páně, nebo: po určitý čas si budu odpírat něco příjemného. Na základě slibů bylo vybudováno mnoho kostelů, klášterů, nemocnic a jiných dobročinných ústavů. Zvláštní sliby skládají řeholníci a řeholnice. Posvátný slib je dobrovolné zavázání se pod hříchem, že člověk vykoná něco dobrého, Bohu milého, k čemu není jinak povinen. Slib musí být vykonán s rozvahou a svobodně. Slib byl by neplatný, kdyby byl vykonán z nevědomosti, z omylu v podstatné věci nebo vynucený z velikého a nespravedlivého strachu. Slib musí být dán Bohu, protože slib je úkon mimořádné úcty Boha. I takový slib, kterým chceme uctít svatého, například postavit světcovu sochu, je slib učiněný Bohu.

Předmět slibu musí být něco mravně dobrého, ano něco lepšího, než je opak. Slib nesmí obsahovat ani věci pošetilé, hříšné nebo škodlivé, ani věci dobré, které by zabraňovaly něčemu lepšímu nebo zanedbávaly vyšších povinností. Sliby jsou velice užitečné, protože pobádají člověka, aby činil něco Bohu milého, čeho by jinak neučinil, kdyby se k tomu nezavázal slibem. Sliby řádně vykonané jsou Bohu milé, neboť jsou dobrovolnou obětí učiněnou Bohu. Sám Bůh dal najevo, že se mu sliby líbí, tak například přijal slib patriarchy Jakuba a slib Anny, Samuelovy matky, a vyslyšel jejich prosby. „Anna pak, jsouc hořké mysli, modlila se Hospodinu a velmi plakala a učinila slib řkouc: Hospodine zástupů, shlédneš-li na trápení své služebnice a rozpomeneš-li se na

mne a nezapomeneš-li na svou služebnici a dáš-li své služebnici syna, dám jej Hospodinu po všechny dny jeho života a břitva nevejde na jeho hlavu.“ (1 Král 1,10-11) Pouhé předsevzetí vykonat něco dobrého není ještě slibem, proto je třeba rozlišovat mezi slibem a opravdovým předsevzetím, kdy při svaté zpovědi si umiňujeme, že se chceme opravdu polepšit. Někdo ve chvíli horlivosti si umíní, že vykoná něco milého Bohu. Jestliže se k tomu nezavázal pod hříchem, nebyl to slib, ale předsevzetí. Kdyby se však k tomu zavázal pod hříchem, byl by to slib. Posvátný slib zavazuje jako smlouva. Neváže slib vynucený nebo učiněný za druhého. Slib váže pouze slibujícího. Slibovat lze jen za sebe, nikoli za jiné. Sliby rodičů učiněné jménem dětí jsou neplatné a děti takovými sliby nejsou vázány, ani potomci sliby předků. Ale slib dobrovolný a platný zavazuje přísně. Žádá to povinná úcta k Bohu. „Cokoli jsi slíbil, plň, neboť mnohem lépe je neslibovat, než po slibu, co připověděno, nesplnit.“ (Kaz 5,3-4) Proto nežli něco slíbíš Bohu, dobře si rozmysli, zdali to také budeš moci splnit. Když chceš učinit slib ve věci důležitější, porad' se o tom nejprve se zpovědníkem. I v tom případě se obrať na svého zpovědníka, když jsi něco slíbil a potom je ti velmi nesnadné ten slib splnit.

Kdo naprosto nemůže slib splnit, je bez hříchu. Biskup může z důležitých příčin posvátný slib prominout nebo změnit v lehčí. Prominutí některých slibů je vyhrazeno Svatému Otci. Dobrovolně a s rozvahou se zavázat k něčemu milému Bohu je velmi chvályhodné a záslužné. Avšak: „Plň své sliby!“ (Nah 1,15) Dobrovolný slib je spravedlivý dluh. Kdo by zrušil o své újmě posvátný slib nebo lehkomyšlně mu nedostál úplně, dopustil by se hříchu proti druhému Božímú přikázání, proto dobře rozvaž, než něco slíbíš, a když jsi slíbil, také svůj slib s radostí splň! Je to k větší Boží oslavě a také k tvé větší zásluze. Slibovat můžeme buď osobní výkon, například modlitbu, půst, přijetí svatých svátostí; nebo věčný výkon, například almužnu, dar pro kostel, zbožné nadání, postavení kříže nebo sochy. Sliby zavazující k výkonům věčným, např. slib vydržovat kostel, dávat příspěvek dobročinnému ústavu, přecházejí na dědice majetku. Co do času jsou sliby dočasné, na určitou dobu, například na rok; nebo věčné, doživotní, na celý život. Slib může být učiněn s podmínkou, například uzdravím-li se, podaří-li se mi, co podnikám apod.; nebo bez podmínky. Slib s podmínkou činí matka, slibuje-li, že půjde na pouť, uzdraví-li se její dítě. Osobní slib může vykonat pouze osoba, která slib učinila, ne však její zástupce. Kdo pošle za sebe na pouť jiného, nedostál svému slibu.

Sliby, které se konají do rukou církevního představeného, nazývají se sliby veřejné. Jsou buď slavné nebo jednoduché. Slavné sliby se skládají v řádech schválených od Církve, jednoduché v kongregacích. Slavné sliby chudoby a čistoty činí člověka neschopným nabývat majetku a uzavřít manželský sňatek. Jednoduché sliby činí pouze manželský sňatek nedovoleným a člověka zbavují práva volně nakládat se svým majetkem. Kdo vykonal slavný slib čistoty a uzavřel manželský sňatek, dopustil se hříchu a jeho manželství je neplatné. Jednoduchý slib čistoty nečiní člověka nezpůsobilým k manželskému sňatku, ale

hřešil by, kdo uzavřel manželský sňatek, když má jednoduchý slib čistoty. Jeho manželství by bylo platné, ale nedovolené. Slavné sliby jsou sliby některých řeholních řádů.

Kdo učinil posvátný slib, je jeho svatou povinností jej splnit, neboť slibem si uložil zvláštní závazek k Bohu a je pod hříchem povinen vykonat to, k čemu se slibem zavázal. Dopouští se věrolomnosti, kdo závazku nedostojí. Písmo svaté nás napomíná, abychom učiněné sliby věrně plnili: „Učiníš-li slib Hospodinu, svému Bohu, nebudeš prodlévat splnit ho; neboť konečně vyhledávat bude toho Hospodin, tvůj Bůh, a budeš-li meškat, bude tobě počteno za hřích. Když se Hospodinu, svému Bohu, zavážeš slibem, neotálej ho splnit, neboť Hospodin, tvůj Bůh, to bude určitě od tebe vyžadovat a byl by na tobě hřích.“ (Dt 23,21-22) „Když se zavážeš Bohu slibem, splň jej bez meškání. Co slíbíš, to splň! Lépe je, když neslibuješ, než když slíbíš a neplníš.“ (Kaz 5,3-4) Proto než něco slíbíš Bohu, dobře si to rozmysli, zda to potom také budeš moci splnit. Když chceš učinit slib v důležitější věci, raději se porad' se zpovědníkem, dítě i se svými rodiči.

Slib přestává vázat, když slibující nemůže slibu dostát, např. pro nemoc, ztrátu majetku apod. Závazek slibu také pomíjí, když pominula příčina, pro kterou byl slib učiněn, například matka, která učinila slib, že půjde na pouť, uzdraví-li se její dítě, nemusí jít na pouť, když jí dítě zemřelo. Slíbil-li někdo, že se bude denně modlit za otcovo uzdravení, slib ho přestává vázat, když se otec uzdravil. Kdo se zavázal slibem, že bude podporovat nuzného, není povinen slib plnit, když podporovaný sám nabyl majetku nebo zneužívá podpory ke hříšnému životu. Slib přestává vázat, změnil-li se zatím předmět slibu tak, že věc možná stala se nemožnou, nebo se změnila okolnost tak, že by ke slibu nedošlo, kdyby slibující změnu předvídal, například není vázán učinit zbožné nadání ten, kdo učinil takový slib a později nevině zchudl. Závazek slibu také pomíjí, když byl slib zrušen, prominut nebo zaměněn. Zrušením slib pozbývá platnosti, činí-li proti slibu námitky ten, v jehož moci je vůle slibovaného nebo předmět slibu. Tak rodiče mohou zrušit sliby svých nedospělých dětí; řeholní představení sliby svých podřízených, které učinili po řeholních slibech; a manželé slib své drahé polovičky, dotýká-li se práv jednoho z nich.

Prominutím (tzv. dispenzí) zaniká povinnost splnit učiněný slib, zprostila-li člověka té povinnosti patřičná a zákonitá vrchnost. Moc zprostit slibu má pouze církevní vrchnost, a to papež pro celou církev, biskup pro svou diecézi a představený kláštera pro své podřízené. Kristus tuto moc slíbil nejdříve Petrovi a potom ji udělil všem apoštolům. K Petrovi řekl: „Tobě dám klíče nebeského království. Cokoli svážeš na zemi, bude svázáno i na nebi, a cokoli rozvážeš na zemi, bude rozvázáno i na nebi.“ (Mt 16,19) Ke všem apoštolům řekl: „Zajisté, říkám vám: Cokoli svážete na zemi, bude svázáno i na nebi, a cokoli rozvážete na zemi, bude rozvázáno i na nebi.“ (Mt 18,18) Papež může prominout všechny sliby, biskup ve své diecézi ty, které nejsou vyhrazeny papeži. Papeži jsou vyhrazeny sliby slavné, slib úplné a ustavičné čistoty, byl-li učiněn po 18. roce

věku, a slib vstoupit do řádu, kde se skládají slavné nebo jim na roveň postavené sliby, byl-li učiněn po 18. roce věku. Záměnou slibu myslí se náhrada jiného skutku místo slíbeného. Záměna může být buď v něco lepšího nebo něco stejného nebo něco méně cenného. Zaměnit slib za lepší nebo rovnocenný může slibující sám, např. když slíbil darovat kostelu svíčky na oltář, může místo nich darovat kalich. Ale k záměně ve věc méně cennou je třeba svolení církevního představeného. Kdo má pochybnosti o učiněném slibu, nebo komu učiněný slib působí velké obtíže, má se poradit s duchovním správcem nebo zpovědníkem.

Dobrovolně a s rozvahou se zavázat k něčemu Bohu milému je velmi chvályhodné a záslužné. Když tě někdo požádá, abys mu něco slíbil pod přísahou, dobře vše rozvaž, neboť dovolávat se samého Boha za svědka smíme jen v záležitostech opravdu velmi důležitých. Dobrovolný slib je spravedlivý dluh, zvláště je-li učiněný Bohu. Kdo by o své újmě zrušil posvátný slib anebo lehkomylně mu nedostál úplně, dopustil by se hříchu proti druhému Božímu přikázání. Proto dobře rozvaž, než něco slíbíš, a když jsi slíbil, také „Plň své sliby!“ (Nah 1,15)